

ři hovoří o tom, že kapitoly 4 a 5, které obsahují analýzy dat, mají „průzkumný a experimentální charakter“ a že slouží k „představení a testování kapacity určitého badatelského přístupu“. Odhlédneme-li od nevhodného slovníku (experiment, testování), jsou tyto cíle nedostatečné ve vztahu k jejich ambici. Teoretickou stavbu je nutné nějak ospravedlnit, což se nestalo. Proto publikace poskytuje spíše prostor k úvahám, zda se nejedná o teorii pro teorii. Toto podezření totiž podporuje i skutečnost, že kapitoly 4 a 5 poskytují shluk různých analýz, které lze s agregovanými daty provádět, ale bez jednotného cíle.

K publikaci lze vznést řadu dílčích poznámek, komentářů a kritik, z nichž zmíním pouze ty, které se týkají měření a jazyka práce. Při měření míry nacionalizace stranické podpory využívají autoři obrácený Giniho koeficient, jak je ostatně běžné minimálně jednu dekádu. Vycházejí jim poněkud odlišné hodnoty nacionalizace než ty, které jsem prezentoval společně s Patem Lyonsem (viz například Lukáš Linek, Pat Lyons. „Party System Nationalization and Non-Uniform Vote Switching: Evidence from the Czech Republic.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 2010, 46 (3): 375–399), což je způsobeno tím, že používají nevážený Giniho koeficient; autoři sami však nedokážou odlišnost hodnot vysvětlit (viz stranu 116). Při měření teritoriální nerovnosti volební podpory stran je totiž nutné vzít v potaz nejen podíl podpory strany v daných územních jednotkách (autoři pracují ve všech analýzách s podíly platných hlasů pro strany), ale i velikost daných územních jednotek. Obdobně nedůsledný přístup k měření se objevuje při prezentaci vztahu mezi mírou územní rozrůzněnosti fragmentace volební podpory stran a volební účasti (graf na straně 186). Autoři jsou přesvědčeni, že mezi proměnnými existuje poměrně silná korelace (v grafu prezentovaná hodnota R^2 0,38 naznačuje korelaci 0,61), nicméně pozapomněli na efekt jednoho případu, který vztah mezi proměnnými

úplně deformuje. Bez tohoto odlehlého případu by obě proměnné byly nezávislé. I když se nejedná v kontextu publikace o důležitý aspekt a zjištění, nebudí tento postup důvěru k ostatním analýzám.

Jazyk práce je velmi nevyrovnaný a s velkou pravděpodobností odráží početnost autorského kolektivu. Některé pasáže jsou velmi čtivé, jiné trpí šroubovaností, používáním nově vytvářeného slovníku a v mírné nadsázce „indiferencí k aplikaci“ českých slov. V textu se to – vedle autory nově vytvářené terminologie – hemží termíny jako valorizace výzkumu, explicitní adresování problému, institucionální fokus apod.

Přes výše uvedené výtky je nicméně nutné autorům publikace poděkovat za zájem o promýšlení a diskutování problémů, a tím i rozvíjení teorie a konceptualizace. Především pasáže, které diskutují vývoj zkoumání uvedeného tématu v úvodních dvou podkapitolách, poskytují čtivý a informovaný vhled do problému. Takovouto diskuzi literatury lze poskytnout pouze tehdy, když autor ví, co chce. A zdá se, že autoři to vědí. Mají jasný názor na problémy, omezení současných teorií a přístupů a snaží se jim vyhnout. V české politologické produkci je již toto samo téměř výjimečné. Škoda jen, že svůj přehled a lehkost nepřenesli do částí, v nichž budovali svůj teoretický přístup a prezentovali výsledky analýz dat.

Lukáš Linek

Miroslav Nožina, Filip Kraus: *Kriminální síť ve vietnamské diaspoře: Případ České republiky*

Praha, Ústav mezinárodních vztahů 2009, 124 s.

Ohlédneme-li se za posledními dvěma dekádami v českých sociálních vědách, až na výjimky můžeme s mírným podivem konstatovat praktický nedostatek původních výzkumů, které by se explicitně hlásily ke

„zločinné“ oblasti sociologie. Společenské procesy v postkomunistických zemích přitom nabízí soudobé kriminologii spoustu zajímavých témat, která zaslouží reflexi a srovnání. Nelze se proto divit, že v posledních letech patří východoevropští kriminologové mezi hlavní hosty mezinárodních kriminologických konferencí či konferencí reflektujících trendy v bezpečnostních studiích. Na bulharském případě můžeme dokonce demonstrovat vůdčí postavení v mezinárodních výzkumech týkajících se organizovaného zločinu a korupce. Jeho přínos ani tak nespočívá v originalitě výzkumů, jako spíše v aplikaci konceptů a teorií, vzniklých v západních zemích, ovšem v drtivé většině vůbec netestovaných.

V tomto ohledu se v ČR dá považovat za přínosnou každá publikace, která se ke kriminologickým tradicím hlásí a která se snaží do českého prostředí přinést i dosud neaplikované koncepty. Miroslav Nožina patří mezi autory, jejichž publikace oscilují mezi seriózními výzkumy a populárně naučnými publikacemi, a je také jednou z vůdčích osobností výzkumu organizovaného zločinu a jemu příbuzných jevů u nás. Ve spolupráci s Filipem Krausem, bývalým příslušníkem Oddělení asijských struktur na Odboru zločineckých struktur Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu Policie ČR (ÚOOZ PČR), vydal v roce 2009 studii *Kriminální sítě ve vietnamské diaspoře: Případ České republiky*, která by podle jejich slov měla vnést světlo do „jednoho z nejméně prostudovaných kriminogenních fenoménů“ současnosti a „příspěvek k formování účinné české imigrační a bezpečnostní strategie vůči kriminalitě ve vietnamské diaspoře.“

Struktura této publikace, jejíž ústřední korpus nepřesahuje 100 stran, je jasná a tematicky pokrývá jednotlivé aspekty formující podobu vietnamského organizovaného zločinu v ČR. Autoři čtenáře provázejí od historických perspektiv vietnamské imigrace a změn, kterými vietnamská imi-

grace prošla po roce 1989, přes zdůraznění důležitosti propojení legálního a ilegálního spektra vietnamského podnikání, rovněž přes charakteristiku kriminálních struktur a ilegálních aktivit, po vztahy vietnamského podsvětí s českými a čínskými partnery. To vše optikou konceptu „kriminálních sítí“, rozpracovaného britskými investigativními psychology Davidem Canterem a Laurencem Alisonem.

V prvních dvou kapitolách empirické části studie se autoři snaží vietnamskou diasporu zasadit do historického a mezinárodního kontextu období před rokem 1989, přičemž zmiňují její brzkou kvazitřžní orientaci v prostředí, které trpělo nedostatkem módního spotřebního zboží „ze Západu“. Již v tomto období můžeme sledovat propojení legálního a ilegálního podnikatelského segmentu, na kterém se mimo distribučních skupin podílely i oficiální české a vietnamské instituce.

Společenské a ekonomické změny, které nastaly po roce 1989, autoři přibližují v kapitole „Vznik vietnamské diaspory: Demokratické změny v 90. letech a transfery Vietnamců do/přes české teritorium“. Mimo důsledky české transformace pro vietnamskou minoritu na území ČR implicitně poukazují i na potenciál „kriminální“ zneužitelnosti minorit v průběhu hlubších socioekonomických změn, na kterém neprofitují pouze etablovaná kriminální uskupení české a vietnamské provenience, ale i řádně registrované firmy či reprezentanti vládních institucí zdrojových a cílových zemí.

V kapitolách „Legální a kriminální složka v životě vietnamské diaspory: hlavní aktéři“ a „Kriminální uskupení ve vietnamské diaspoře“ se autoři věnují kriminálním strukturám v této uzavřené minoritě, s poukázáním na globální charakter nejvýznamnějších kriminálních entit. Je zajímavé, že v souvislosti s posuzováním dosahu těchto entit autoři používají poměrně odvázná tvrzení: „Z hlediska rozsahu působnosti lze tyto skupiny zařadit do kategorie

globálního organizovaného zločinu. Bez informačních technologií a snadné dostupnosti vzdálených destinací si lze jen stěží představit fungování těchto v podstatě nadnárodních korporací...“ (s. 62). Takové výroky ale nejsou dále diskutovány. Můžeme proto vznést protiargument, že v éře globálních obchodních kanálů je využívání techniky a obchodní aktivity pro skupiny organizovaného zločinu spíše předpokladem přežití než vysoce sofistikovaným nástrojem podnikání.

Kapitola „Vietnamské kriminální aktivity“ mapuje zapojení Vietnamců do různých oblastí trestné činnosti, při čemž autoři plně využívají dostupných veřejných a neveřejných zdrojů. Hlavní výtkou této části knihy může být fakt, že kapitola prakticky nekomunikuje s kapitolou předchozí. Čtenář se tak dozví o strukturách a ilegálních aktivitách vietnamských skupin organizovaného zločinu, ale je již ochuzen o modelové příklady, které by vazby mezi strukturou a ilegálním podnikáním objasnilo. Vzhledem k povaze tématu by mohlo jít spíše o demonstraci obtížnosti výzkumu organizovaného zločinu jako takového. I přesto, že autoři v úvodu slibují „kriminální síť“, ve skutečnosti „pouze“ charakterizují zločineckou strukturu a její ilegální podnikání.

Závěrečné dvě kapitoly „Vietnamsko-čínské vztahy“ a „Vztahy vietnamského a českého podsvětí“ se zdají být více nutným dodatkem než plnohodnotnými kapitolami studie. Rozsah tří stran, který je oběma kapitolám dohromady (!) věnován, to minimálně naznačuje. Obsahově by přitom mohly patřit mezi nejzajímavější kapitoly studie.

Obecně lze říci, že z hlediska zachycení klíčových událostí, procesů a kriminogenních faktorů publikace svou délkou, strukturou i obsahem naplňuje představu o kvalitním kriminologickém příspěvku. Opírá se o otevřené i neveřejné zdroje, čímž poskytuje i nezastřeným čtenářům jinak nepřístupné zajímavosti. V určitých pasá-

žích je cítit snaha autorů problematiku nejjednodušeji, na druhou stranu teze o ilegálních aktivitách přímo ohrožujících národní bezpečnost (s. 8) působí v tomto ohledu spíše přehnaně. Podobně diskutabilně a anachronicky působí i argumentace ve prospěch teze „čím větší a organizovanější, tím nebezpečnější“, která v éře decentralizace a horizontalizace znamená návrat ke strukturálním modelům organizovaného zločinu 60. let minulého století. Z takto formulovaného argumentu se navíc zcela vytrácí údajně stěžejní koncept, k němuž publikace odkazuje již svým názvem – „kriminální síť“.

Jeho využití patří bezesporu k největším problémům recenzované studie. Studium organizovaného zločinu prošlo od 30. let 20. století vývojem, který odpovídá obecným změnám v chápání společenských vztahů. Pokud se v meziválečném období a období po 2. světové válce přemýšlelo o organizovaném zločinu v termínech *alien conspiracy* reagujících na migrační vlny do USA, v 2. polovině 20. století studium organizovaného zločinu integruje poznatky z oblasti ekonomie, antropologie, sociologie i psychologie a nabízí řadu modelů, které organizovaný zločin vnímají jako součást širších sociálních procesů. Vedle strukturálního modelu se tak objevují i modely patron-klient, tržní model, *multiple-constituency* model a v neposlední řadě také model sítě, který se v posledních desetiletích stal jedním z nejužívanějších nástrojů analýzy pozdně moderních společností.

V těchto náhledech zůstává „organizovanost“ pouze určitou analytickou kategorií, přičemž dodnes nepanuje shoda v definování jejích limitů (lze ji schematizovat na ose *pouliční gangy – kriminálně-politický nexus*). Na přelomu století pak vzniká celá řada nových termínů a konceptů, které mají paradoxně stále neukotvený fenomén organizovaného zločinu dále precizovat a vnitřně strukturovat. Mezi ně patří pojmy jako „transnacionální organizovaný zločin“, „globální organizovaný zločin“, „kri-

minální organizace“, „kriminální kanály“, „kriminální sítě“ a mnoho dalších. Proč si mezi nimi Nožina s Krausem vybrali právě koncept kriminálních sítí a jak a k čemu jej vlastně využili, zůstává nevysvětleno. Světlo do výběru nevznášá ani jejich demonstrace užití tohoto konceptu na studii *Asian Transnational Organized Crime* Jamese Finckenuera a Ko-Lin China. Jinými slovy řečeno, čtenář se nedozví, proč si autoři koncept kriminálních sítí vybrali, jakým způsobem jej vymezili vůči stávajícím konceptům, co jím vůbec myslí a jakým způsobem s ním v práci dále zacházejí. Zatímco první dvě poznámky by mohly být chápány jako spíše formální výtku, odpověď na otázku, co vlastně „kriminální síť“ v podání obou autorů znamená, opravdu chybí a zůstává nezodpovězena i po přečtení poslední stránky předkládané práce. To, že nelze kriminální síť analyzovat bez jejich vztahu k operačnímu prostředí, klíčovým podnikatelským technologiím a bez zdůraznění role *brokerů* ve vzájemných vztazích, je již spíše odvozenou asociací recenzenta. K tomuto dojmu přispívá i zcela chybějící vizualizace představené problematiky, která by koncept alespoň naznačila a poukázala na jeho přednosti a limity.

S přihlédnutím k využívání konceptu kriminálních sítí v teoretických statích Gerbena Bruinsmy a Wima Bernasca, Petera Kleerkse, Klause von Lampeho a v praktických aplikacích Kwesi Aninga, již zmíněných Finckenuera a China nebo právě Nožiny a Krause, vyvstává základní problém celkové využitelnosti tohoto konceptu. Ve výzkumech organizovaného zločinu vycházejících z teorie sociálních sítí se „kriminální síť“ používají spíše jako v práci zaměnitelné synonymum pro širší zkoumané celky. Pro analytické využití je tak termín příliš vágní a plochý, na rozdíl od termínu *transnacionální organizovaný zločin* nefunguje ani jako politicky využitelná formule. Svým způsobem ale může sloužit jako mediálně využitelný rámec bezpečnostních složek při zadržení osob podílejících se na

organizované trestné činnosti („zadržení části sítě“). V každém případě i Nožinovým a Krausovým přispěním vyvstává podezření z určité samoúčelnosti využívání tohoto konceptu při analýze organizovaného zločinu.

Publikaci *Kriminální sítě ve vietnamské diaspoře* lze hodnotit ve dvou rovinách. Pokud budeme hodnotit obsah publikace mezi stranami 19–105, jde o velice zajímavou studii s vysokou informační hodnotou, která přibližuje dosud důkladněji nezmapovaný fenomén. Budeme-li hodnotit studii z hlediska uchopení problematiky pomocí zvolených konceptů, pak v práci narazíme na řadu problematických pasáží a nelogičností. Preciznějším teoretickým zakotvením i editorskou prací bylo možno těmto pochybením předejít.

Petr Kupka

Jakub Rákosník: *Sověťizace sociálního státu: lidově demokratický režim a sociální práva občanů v Československu 1945–1960*

Praha, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 2010, 503 s.

Jakub Rákosník ve své knize o sociálním státě v poúnorovém Československu přichází s ucelenou analýzou tématu, které právem považuje za klíčový a doposavad opomíjený aspekt komunistického panství v českých zemích. Čtenář dostává do rukou objemné, faktograficky bohaté a metodologicky odvážné dílo, které v mnoha ohledech úspěšně syntetizuje vývoj sociální politiky v Československu. Text staví na třech základních tezích. Rákosník dokazuje dosud opomíjenou povahu míru kontinuity politiky v sociální oblasti po roce 1948 s předchozími obdobími, především pak s tzv. třetí republikou. Dále text postuluje srovnatelnost sociálního státu komunistického (či v souladu s terminologií autora „státně-socialistického“) Československa do